

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ГОЛУБКА ВОЛОДИМИР МИХАЙЛОВИЧ

УДК 338.2 : 615.1 (477)

**МЕХАНІЗМИ РЕГУЛЮВАННЯ
ФАРМАЦЕВТИЧНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ**

Спеціальність 08.00.03 – економіка та управління
національним господарством

Автореферат
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2016

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана у Львівському національному університеті імені Івана Франка Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор
Михасюк Іван Романович,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
завідувач кафедри економіки підприємства.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор
Мех Олег Андрійович,
Державна установа “Інститут досліджень
науково-технічного потенціалу та історії
науки ім. Г.М. Доброва НАН України” (м. Київ),
завідувач відділу системних досліджень
науково-технологічного потенціалу;

кандидат економічних наук
Олексюк Мирослава Ігорівна,
Львівський інститут ПАТ “Вищий навчальний заклад
“Міжрегіональна Академія управління персоналом”,
доцент кафедри економіки.

Захист відбудеться “17” лютого 2016 р. о 14⁰⁰ год. на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 035.051.01 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, просп. Свободи, 18, ауд. 115.

З дисертацією можна ознайомитись у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. М. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий “ ” січня 2016 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01

проф. Плиса В.Й.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми дослідження. Сучасна криза трансформації національної економіки є серйозним викликом, що потребує подальших стратегічних змін.

Попередній досвід розвитку економіки України свідчить про незначну ефективність регулюючих впливів з поглибленням суб'єктивізму економічних відносин. Як наслідок, проблеми ресурсної експортоорієнтованості, низького рівня інноваційності вітчизняної продукції, ускладнення взаємодії фінансового та реального сектору економіки, посилення глобальної фінансово-економічної нестабільності стали інституціоналізованими ознаками економіки України.

На тлі таких процесів теоретики і практики змушені зосередити увагу на перспективних векторах структурних трансформацій із цільовим стимулюванням окремих видів економічної діяльності, зокрема фармацевтичної. Незважаючи на помітні проблеми її розвитку, вона є однією з тих сфер господарювання, науково-освітньої діяльності, що відзначається найвищим потенціалом зростання й прогресивними детермінаціями інших видів діяльності.

Дослідження теоретико-прикладних засад розвитку фармацевтичної сфери в Україні може здійснюватися з різних поглядів. У зв'язку з вагомою значимістю для соціально-економічного поступу країни на інноваційних засадах, постає на часі економічний зріз досліджень, де ключовим поняттям є “фармацевтичний ринок”. Отже, важливе прикладне значення мають наукові дослідження в контексті виявлення проблем і перспектив розвитку фармацевтичного ринку країни як рушія інноваційних змін та детермінанти суспільного здоров'я. Такий дослідницький аспект має доповнювати управлінський зріз, а відтак українським є вивчення процесів розвитку фармацевтичного ринку через призму механізмів його регулювання. У цьому полягає актуальність та висока прикладна цінність обраної тематики дослідження. Її результати сформульовані з урахуванням новітніх тенденцій розвитку національної економіки і забезпечення якості життя населення та ґрунтуються на численних напрацюваннях українських і зарубіжних вчених. Вагомий пласт формують дослідження розвитку ринкової економіки та механізмів її регулювання. Тут варто виокремити праці таких зарубіжних вчених – основоположників теорії державного регулювання економіки, як Р. Бару, А. Вагнер, Х. Вольф, Дж. Кейнс, М. Кондратьєв, Ж. Ломм, Г. Менш, Дж. С. Мілль, М. Познер, М. Портер, Ж.-Б. Сей, Ж. Сісмонді, А. Сміт, М. Фрідмен, К. Фрімен, Л. Штейн, Й. Шумпетер та ін. Серед здобутків українських науковців за напрямом дослідження механізмів регулювання розвитку національної економіки відзначимо напрацювання таких вчених, як Я. Базиліук, Д. Богиня, А. Гальчинський, В. Геєць, М. Герасимчук, Л. Гринів, Б. Данилишин, Я. Жаліло, С. Єрохін, Є. Іонін, Б. Кліяненко, О. Ковалюк, В. Ковальчук, М. Крупка, І. Крючкова, В. Леонтєв, С. Лобозинська, І. Лукінов, Є. Майовець, О. Михайленко, І. Михасюк, В. Плиса, Ж. Поплавська, В. Попова, В. Реутов, О. Стефанишин, А. Чухно та ін.

Окрім теоретичних положень формування і розвитку ринкової економіки, у роботі використані численні доробки в галузі фармацевтики. Найґрунтовніші дослідження у цьому напрямі проведені такими вченими, як Д. Волох, В. Загорій,

В. Толочко (теоретико-прикладні засади фармацевтичної діяльності), Б. Громовик, І. Дутчак, О. Півень, І. Федоренко (ринкові аспекти розвитку фармацевтики), Н. Дігтярьова, З. Мнушко, М. Пономаренко, Л. Шульгіна (маркетингові аспекти фармацевтичної діяльності), А. Беліченко, О. Гудзенко, О. Мех, А. Немченко, Я. Радиш (управлінські підходи до забезпечення населення лікарськими засобами та створення середовищних умов розвитку галузі), В. Загородній, А. Кабачна, М. Олексюк (організація професійної діяльності у фармацевтиці) тощо. З-поміж зарубіжних досліджень наведемо праці Т. Барта, Д. Джобера, Р. Куксона, М. Мак-Грейва, Р. Хендерсона та ін.

Попри вагомий напруження багатьох учених у міждисциплінарному ракурсі, потребують поглиблення теоретико-методологічні обґрунтування пріоритетів розвитку вітчизняного фармацевтичного ринку та механізмів його регулювання. Через це обрана тема дисертації є своєчасною й актуальною та потребує подальших досліджень з метою формування належного наукового супроводження реалізації державної політики розвитку фармацевтичного ринку, системи охорони здоров'я та національної економіки.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дослідження виконувалось у безпосередньому зв'язку з планом науково-дослідних робіт кафедри економіки підприємства економічного факультету Львівського національного університету імені Івана Франка у межах держбюджетних тем “Євроінтеграція України в умовах глобалізації” (номер державної реєстрації 0110U004072) та “Регулювання підприємницької діяльності в Україні в умовах посилення євроінтеграційних процесів” (номер державної реєстрації 0114U005091). У межах зазначених тем обґрунтовано основні організаційні форми транскордонного співробітництва та доцільність функціонування транскордонних фармацевтичних кластерів.

Мета і завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є обґрунтування теоретико-методичних та практичних засад реалізації механізмів регулювання національного фармацевтичного ринку, виявлення особливостей і тенденцій їх удосконалення в Україні.

Досягнення поставленої мети потребувало виконання таких завдань:

- визначити стратегічні вектори розвитку національного фармацевтичного ринку та сформулювати теоретичні основи реалізації механізмів його регулювання;
- здійснити ретроспективний огляд та з'ясувати сучасні підходи до регулювання фармацевтичного ринку в Україні;
- вивчити світовий досвід регулювання фармацевтичного ринку та запропонувати механізм адаптації кращих практик в Україні;
- запропонувати методичні підходи до комплексного аналізу розвитку фармацевтичного ринку України через призму застосування регулюючих механізмів;
- проаналізувати особливості розвитку фармацевтичного ринку України у фокусі макроекономічних, соціодемографічних та регулюючих детермінацій;

- сформулювати функціональну значимість суспільного контролінгу якості продукції фармацевтичного ринку України;
- обґрунтувати теоретико-прикладні аспекти розвитку транскордонного фармацевтичного ринку України як регулятора регіональних засад фармацевтичної сфери.

Об'єктом дослідження є процеси формування, розвитку та регулювання національного фармацевтичного ринку.

Предметом дослідження є теоретико-методичні та науково-практичні засади регулювання фармацевтичного ринку в Україні.

Методи дослідження. Теоретико-методичне підґрунтя дисертаційної роботи становлять фундаментальні положення, принципи та закони економічної теорії, ринкової економіки, державного регулювання, а також конкретні методи наукового пізнання. У ході дослідження використовувалися загальнонаукові та спеціальні методи: аналізу і синтезу, узагальнення – для вдосконалення понятійно-категорійного апарату предмета дослідження; історичні – для ретроспективного вивчення розвитку фармацевтичного ринку в Україні та досвіду його регулювання в світі; економіко-статистичного, структурного аналізу – для оброблення статистичних даних щодо тенденцій ринкового розвитку та його середовищних детермінацій; компаративного аналізу – для зіставлення тенденцій розвитку у фармацевтичній сфері з процесами в медицині, промисловості, економіці в цілому; інституційного аналізу – для дослідження ефективності реалізації механізмів регулювання ринку, обґрунтування потреби регіоналізації його державного регулювання та посилення ролі недержавних структур, доцільності підтримки розвитку фармацевтичних кластерів та монофункціональних агломерацій; діалектики – для виявлення взаємозв'язку тенденцій розвитку фармацевтичного ринку з визначеними макроекономічними і соціодемографічними процесами; системно-структурні – для обґрунтування стратегічних векторів розвитку вітчизняного ринку; графічні – для візуального наведення результатів дослідження.

Інформаційною базою дослідження стали нормативно-правові акти, матеріали Міністерства охорони здоров'я України, Державної служби України з лікарських засобів, Міністерства економічного розвитку та торгівлі України, дані Державної служби статистики України, Євростату, Всесвітньої організації охорони здоров'я, аналітичні матеріали національних та міжнародних рейтингових агентств, монографічні дослідження зарубіжних і вітчизняних вчених, періодичні видання, матеріали всеукраїнських та міжнародних конференцій, власні аналітичні напрацювання, наукові дослідження і публікації, розміщені в мережі Інтернет.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні та розробленні теоретичних положень, практичних рекомендацій щодо механізмів регулювання фармацевтичного ринку України в контексті підвищення його конкурентоспроможності.

Найбільш суттєві результати дослідження, що містять елементи наукової новизни та свідчать про особистий внесок автора, є такими:

вперше:

- обґрунтовано механізми регулювання фармацевтичного ринку з пріоритетом створення транскордонних фармацевтичних кластерів в Україні, що дасть змогу покращити соціально-економічну ситуацію в залучених регіонах та сприятиме інноваційному розвитку національної економіки;

удосконалено:

- міждисциплінарний підхід до теоретичного обґрунтування проблем і перспектив розвитку фармацевтичної сфери, в якому актуалізується економічний напрям дослідження механізмів регулювання фармацевтичного ринку, що передбачають систему цілеспрямованих заходів подолання кон'юнктурних ринкових дисбалансів з оптимізацією дотримання інтересів його учасників та конструктивними впливами на ситуацію в країні загалом;
- видову диференціацію контролінгу регулювання ринкових процесів з обґрунтуванням ефективності суспільного контролінгу розвитку фармацевтичного ринку та його першочергової орієнтації на якість фармацевтичної продукції, що має здійснюватися за визначеними етапами і методико-практичними підходами;
- обґрунтування регіональних особливостей регулювання фармацевтичної сфери в Україні у зв'язку з потребою формування транскордонного фармацевтичного ринку, який, на противагу поточним тіньовим схемам транскордонних переміщень, передбачатиме систему відносин з належною правовою, матеріально-технічною й організаційною основою;
- теоретико-прикладні підходи висвітлення причин, форм і наслідків поширення фармацевтичного туризму, який проявляється через свідоме ввезення фармацевтичної продукції з іноземних ринків задля індивідуального споживання, або ж тривале її споживання за кордоном з метою покращання стану здоров'я;

знайшли подальший розвиток:

- основні вектори адаптації зарубіжного досвіду регулювання розвитку фармацевтичного ринку до вітчизняних умов, котрі охоплюють: забезпечення доступності до якісної медицини та фармацевтичної продукції; підтримку високого рівня інноваційної активності фармацевтичних підприємств; інфраструктурне забезпечення надання фармацевтичних послуг, у тому числі з функціонування інтернет-аптек; гнучку цінову політику; диференціацію форм оплати фармацевтичної продукції (система реімбурсації);
- методичні підходи до комплексного аналізу ефективності реалізації механізмів регулювання фармацевтичного ринку, які передбачають з'ясування основних тенденцій розвитку ринку (обсягу, сегментної структури, асортименту продукції, цін, інноваційності, імпортозалежності та ін.), стану інфраструктурного забезпечення

(діяльність профільних структур, що беруть участь у виробництві, зберіганні, збуті продукції, об'єктів, котрі займаються науковою і науково-дослідною діяльністю), а також середовищних особливостей з виявленням макроекономічних, соціодемографічних (у тому числі структури витрат населення на споживання ліків) та регулюючих детермінацій;

- теоретико-прикладні засади створення й функціонування транскордонного фармацевтичного кластера з визначенням його організаційно-функціональної структури, меж спільних інтересів учасників, а також характеру вертикальних і горизонтальних зв'язків виробничого характеру, що виникають в основних суб'єктів, які формують кластерне ядро.

Практичне значення одержаних результатів полягає в тому, що наукові теоретико-методичні розробки дисертанта доведені до рівня практичних рекомендацій, спрямованих на вдосконалення регулювання розвитку фармацевтичного ринку України згідно з прогресивними підходами. Найважливіші результати дослідження втілені на практиці. Методологічні та практичні рекомендації можна використовувати для розроблення системи моніторингу стану економічної безпеки як на рівні країни в цілому, так і на рівні окремого регіону. Наукові результати дослідження, а також запропоновані у дисертації нові методологічні підходи використовуються у навчальному процесі Львівського національного університету імені Івана Франка при викладанні нормативних курсів “Регіональна економіка”, “Національна економіка”, “Державне регулювання економіки” (довідка про впровадження № 495 від 30.10.2015).

Матеріали та результати дисертації використано в роботі фармацевтичних фірм “Alpen Pharma AG” у м. Варшава (Польща) (довідка про впровадження від 31.08.2015), “Вест Фарма” у м. Києві (довідка про впровадження № 17 від 31.08.2015), “Натурфарм” у м. Києві (довідка про впровадження № 12-а від 31.08.2015).

Особистий внесок здобувача. Дисертація є завершеним, одноосібно виконаним науковим дослідженням. Наукові положення, висновки і рекомендації, винесені на захист, отримані автором самостійно. Із наукових праць, опублікованих у співавторстві, в дисертації використані лише ті здобутки, які автор отримав особисто.

Апробація результатів дисертації. Найважливіші матеріали виконаного дослідження апробовані на таких міжнародних і вітчизняних науково-практичних конференціях: Всеукраїнська науково-практична конференція “Сучасні інформаційні технології в економіці, менеджменті та освіті, (м. Львів, 2010 р.); Міжнародна наукова конференція “Проблеми розвитку гірського туризму на транскордонних територіях Україна-Польща та шляхи їх вирішення” (м. Львів, 2007 р.), XIV Міжнародна науково-практична конференція “Формування парадигми багатосторонніх економічних відносин в рамках ініціатив Східного партнерства” (м. Київ, 2011 р.), XV Міжнародна науково-практична конференція “Інтеграційні процеси та пріоритетні орієнтири розвитку економіки України:

економіка, фінанси, право” (м. Київ, 2012 р.), VI Міжнародна науково-практична конференція “Умови економічного зростання країн з ринковою економікою” (м. Переяслав-Хмельницький, 2013 р.), XI Міжнародна науково-практична конференція “Світові тенденції розвитку фінансової системи України (м. Київ, 2014 р.), VIII Міжнародна науково-практична конференція “Умови економічного зростання в країнах з ринковою економікою” (м. Переяслав-Хмельницький, 2015 р.).

Публікації. Наукові та прикладні результати дисертації відображені у 16 наукових працях загальним обсягом 6,05 друк. арк.: 10 статтях у наукових фахових, 2 публікаціях у монографічних зарубіжних виданнях, 4 публікаціях у матеріалах конференцій. У загальному обсязі опублікованих наукових праць за темою дисертації особисто автору належить 4,7 друк. арк.

Обсяг і структура дисертації. Дисертаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел із 270 найменувань на 31 сторінці та 9 додатків на 10 сторінках. Основний текст роботи викладено на 182 сторінках, у тому числі 44 рисунки та 14 таблиць.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **вступі** обґрунтовано актуальність дисертаційної роботи, відображено наукову новизну та апробацію наукових результатів. Наведено мету, об’єкт, предмет, виокремлено головні завдання для досягнення поставленої мети. Визначено основні методи, які використовувались у ході наукового дослідження. Вказано, які практичні й теоретичні здобутки автора можуть бути використані у процесі вдосконалення реалізації механізмів регулювання фармацевтичного ринку в Україні.

У першому розділі дисертації **“Теоретичні підходи до регулювання національного фармацевтичного ринку”** розкрито понятійно-термінологічний апарат теми дослідження, окреслено теоретичні засади формування механізмів регулювання фармацевтичного ринку в країні, досліджено особливості регулювання фармацевтичного ринку України в ретроспективному і сучасному аспектах, а також вивчено світовий досвід реалізації регулюючих механізмів з можливістю їх адаптації до вітчизняних умов.

При формуванні теоретичних основ та прикладних рекомендацій щодо розвитку фармацевтичної сфери обґрунтовано потребу застосування міждисциплінарного підходу. Він дає змогу забезпечити синергізм різних методологічних підходів у розв’язанні проблем медичного, соціально-економічного, правового, культурно-духовного характеру в системі охорони здоров’я і досягненні якісних параметрів життя суспільства.

Охарактеризовано функціональну значимість головних складових вивчення фармацевтичної сфери. Доведено актуальність економічного напряму досліджень у фармацевтиці, який, власне, дає можливість досліджувати процеси розвитку фармацевтичного ринку. Фармацевтичний ринок пропонується розглядати як систему взаємовідносин з приводу договірних схем купівлі-продажу фармацевтичних товарів і послуг за визначеною ціною та умовами гарантії якості. У ході розкриття змісту фармацевтичного ринку встановлено його

кон'юнктурні, функціональні та потенційні ознаки. Окреслено специфічні характеристики фармацевтичного ринку, які проявляються під час формування відносин між його суб'єктами, регулювання, конкурентних вимог, високого рівня фахової підготовки, специфічної продукції, споживання, фрагментованості, факторних впливів на попит і пропозицію.

На підставі теорій меркантилізму, класичної школи політекономії, неокласицизму, кейнсіанства, монетаризму, інституціоналізму обґрунтовано необхідність регулювання фармацевтичного ринку. Узагальнено концептуальні підходи стосовно ринкового регулювання, до яких належать протекціоністська політика, допустимість імпортозалежності, переважаюча експортоорієнтованість, пасивна політика мінімального втручання, жорстка регуляторна політика. Державне регулювання фармацевтичного ринку пропонується розглядати як систему цілеспрямованих заходів з подолання кон'юнктурних ринкових дисбалансів з оптимізацією дотримання інтересів його учасників та конструктивними впливами на ситуацію в країні загалом.

Охарактеризовано цільову функціональність державного регулювання фармацевтичного ринку зі стратегічною орієнтацією на забезпечення його конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність фармацевтичного ринку визначається як його тривала здатність утримувати конкурентні переваги на вищих інституційно-просторових рівнях з високою адаптативністю до екзогенних змін, а також такими кон'юнктурними характеристиками, котрі дають змогу оптимізувати задоволення потреб його учасників.

Охарактеризовано механізми державного регулювання фармацевтичного ринку як конкретні інструменти регулюючого впливу на його учасників та результуючі кон'юнктурні характеристики, що через взаємодію з відповідним забезпеченням (інституційним, інформаційним, кадрово-управлінським і фінансовим) уможливають досягнення задекларованих цілей. Розкрито їхній прикладний зміст з розподілом на концептуально-регламентуючі, нормативно-правові, економіко-мотиваційні, контролюючі та інформаційно-промоційні.

Виявлено основні проблеми розвитку фармацевтичного ринку в Україні. Узагальнено причинність їх виникнення через деструктивні діяльності суб'єктів господарювання, реалізацію регулюючих механізмів, ринкові передумови глобалізаційних процесів. Серед головних недоліків бізнес-середовища визначено низький рівень інноваційної активності вітчизняних фармацевтичних підприємств. У зв'язку із цим вказано на необхідність розвитку виробництва натуральних ліків, що підкріплюється національними традиціями та економічно доцільно, оскільки вітчизняні підприємства наразі не в змозі конкурувати у створенні нових синтетичних компонентів. Приділено увагу низькій якості продукції на ринку, особливо генериків, переважанню іноземної продукції у вартісному вираженні, обмеженості асортиментних позицій лікарських засобів, у тому числі зі слаборозвинутим сегментом орфанних препаратів. Доведено необхідність відновлення в Україні виробництва сироваток та вакцин.

З-поміж ключових проблем розвитку фармацевтичного ринку в Україні внаслідок неефективного державного регулювання виокремлено недостатній рівень децентралізації державного регулювання, бюрократичну тяганину в різних

процедурних питаннях господарювання, зокрема при реєстрації препаратів, що призводить до монополізації фармацевтичного ринку, необґрунтоване податкове регулювання.

Доведено наявність загрози надмірної комерціалізації фармацевтичної сфери з розглядом лікарських засобів як суто споживчих товарів. Акцентовано увагу на високій імпортозалежності українського ринку, що збільшує залежність вітчизняних підприємств від імпорту сировинних матеріалів, а також на підвищеній мобільності кадрів, зайнятих у фармацевтичній та суміжній медичній сферах.

Розроблено загальну схему впровадження та адаптації зарубіжного досвіду регулювання фармацевтичного ринку країни. З'ясовано чинники, які мають враховуватися при оцінюванні доцільності впровадження зарубіжного досвіду – наявність ресурсних можливостей, інституційні та ринкові реакції, вивчення наслідкових ефектів. Охарактеризовано типові моделі державного регулювання економіки (американську, німецьку, англійську, шведську, японську) та їх втілення в регулюючих впливах на фармацевтичний ринок. Виявлено, що найдоцільнішою для України наразі є німецька модель державного регулювання фармацевтичного ринку, адже її головним орієнтиром є подолання недобросовісної конкуренції.

Проаналізовано досвід розвинутих країн у забезпеченні доступності до якісної медицини та фармацевтичної продукції, підтриманні високого рівня інноваційної активності фармацевтичних підприємств. Це дало змогу обґрунтувати перспективність віртуалізації продажу фармацевтичної продукції в Україні, що позначиться на додатковій конкурентності ринку та сприятиме зниженню зазвичай необґрунтовано високої вартості ліків.

Вивчено зарубіжний досвід цінового регулювання на фармацевтичному ринку в країнах ЄС, у тому числі підходи до встановлення цінових меж та контролю їх дотримання згідно з регламентованим переліком. Досліджено можливості впливу держави на форми оплати ліків з особливою увагою до інструменту реімбурсації. Узагальнено досвід реімбурсації країн Скандинавії, Словаччини, Угорщини, Італії, Швеції, Австрії, Франції, Бельгії, Португалії. Доведено, що такий досвід є дуже актуальним для України, котра наразі залишається єдиною європейською державою, де не регламентовано систему компенсації амбулаторного споживання лікарських засобів.

Другий розділ дисертаційної роботи **“Ефективність використання механізмів регулювання фармацевтичного ринку України”** присвячено аналізу національних тенденцій, середовищних особливостей та механізмів розвитку фармацевтичного ринку України, а також з'ясуванню ефективності використання інноваційного та інтелектуально-трудоного потенціалу у фармацевтичній сфері у фокусі державної цільової підтримки.

Досліджено національні особливості розвитку фармацевтичного ринку України з урахуванням його дуальної належності – через комплексний аналіз основних характеристик, інфраструктурного і ресурсного забезпечення, структури витрат населення на споживання ліків, яка пов'язана з рівнями життя, соціального захисту, захворюваності.

Проаналізовано частку реалізації основної фармацевтичної продукції і фармацевтичних препаратів у загальному обсязі реалізованої промислової продукції, що дало змогу визначити потенціал зростання обсягів ринку, ґрунтуючись на внутрішніх виробничих можливостях. Виявлено позитивну динаміку іноземних замовлень у вітчизняних виробників. Здійснено аналіз сегментної структури фармацевтичного ринку України. Товарну структуру проаналізовано на підставі даних Державного реєстру лікарських засобів. Вивчено співвідношення роздрібного й госпітального сегментів. З'ясовано, що роздрібний сегмент постійно зростає у вартісному вираженні і скорочується в кількісному.

Досліджено результати діяльності аптечних закладів, зокрема структуру рецептурних і безрецептурних продажів, кількісні й вартісні обсяги закупівель лікарських засобів. Оцінено значимість продажів головних лікарських засобів, біологічно активних речовин, виробів медичного призначення і косметики. Доведено, що виробництво косметичних засобів в Україні має значний потенціал зростання, однак потребує належного промоційного забезпечення.

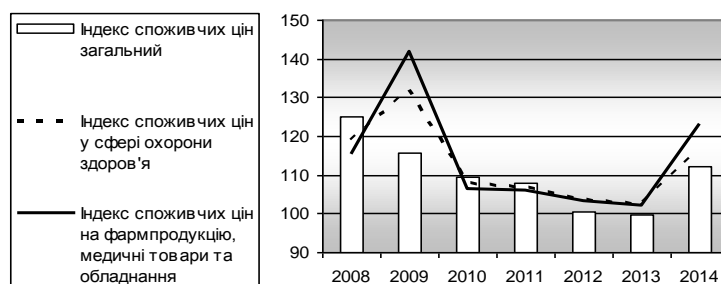
Доведено проблемність імпортозалежності вітчизняного фармацевтичного ринку, що дало можливість проаналізувати динаміку обсягів експорту-імпорту продукції, часток закупівель аптечними закладами у іноземних та вітчизняних виробників. Змодельовано потенціал розвитку вітчизняного виробництва і ринку на основі рейтингу провідних фармацевтичних компаній в Україні та входження до нього українських фірм.

При аналізі бізнес-середовища виявлено динаміку основних показників діяльності суб'єктів бізнесу, а також географічну структуру реєстрації лікарських засобів і виробів медичного призначення. Це свідчить про набагато вищий рівень прибутковості фармацевтичних виробників на тлі промислових видів господарювання та економіки в цілому.

Досліджено середовищні особливості та механізми розвитку фармацевтичного ринку України у фокусі макроекономічних, соціодемографічних і регулюючих детермінацій. Визначено загальні тенденції структурних трансформацій економіки України з перспективами розвитку переробної промисловості, в структурі котрої вирізняється фармацевтичне виробництво. З'ясовано, що структурні зміни в економіці створюють несприятливі передумови для фармацевтичного виробництва, проте, з другого боку, спонукають до розвитку збутового і дослідницького сегментів фармацевтичного ринку.

Чимало уваги приділено споживчим витратам населення з позиції спроможності споживати фармацевтичну продукцію. Виявлено, що частка витрат домогосподарств на охорону здоров'я зростає з 2,7% у 2008 р. до 3,4% у 2013 р. і 4,1% у 2014 році. Загальний обсяг витрат домогосподарств за 2008–2014 рр. збільшився в 1,06 раза, а темпи зростання витрат на охорону здоров'я, в тому числі на фармацевтичну продукцію, – в 1,52 раза.

Доведено, що зростання обсягів витрат домогосподарств на охорону здоров'я та споживання фармацевтичної продукції значною мірою зумовлює підвищення цін на неї (рис. 1).

Рис. 1. Індекс споживчих цін на фармацевтичну продукцію, медичні товари та обладнання в Україні, 2008-2014 рр., %

Дані обсягів роздрібної реалізації в “аптечній корзині” також засвідчили цінову проблемність ринку: в кількісному вимірі за 2013–2014 рр. обсяг реалізації продукції скоротився на 11,4 %, а у вартісному в національній валюті зріс на 13,8 %, в доларовому еквіваленті знизився на 20,2 %. Зіставлення цін з аналогами на ринках сусідніх пострадянських країн дало змогу зробити висновки щодо часто необгрунтованого встановлення цін на препарати іноземного виробництва.

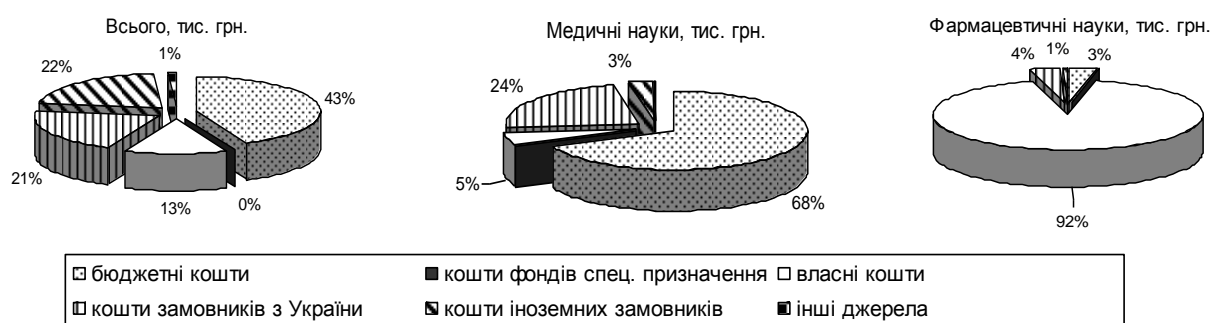
Вивчено загальні потреби домогосподарств у медичній допомозі, придбанні ліків та медичного приладдя. Висновки стосовно доступності цієї продукції доповнено результатами самооцінки домогосподарств. Серед причин обмеженої доступності однозначно домінує їхня висока ціна. Оскільки істотний вплив на розвиток фармацевтичного ринку справляють демографічні індикатори, окрему увагу приділено процесам демовідтворення. Досліджено тенденції очікуваної тривалості життя при народженні для обох статей з впливом на асортимент, місткість ринку. Проаналізовано смертність та її причини у взаємозв'язку із обсягами продажів основних лікарських засобів, а також захворюваність населення залежно від уперше зареєстрованих випадків та поширення соціально небезпечних хвороб, що дало змогу визначити пріоритети підтримки виробництва окремої фармацевтичної продукції.

Проведено кореляційний аналіз ключових показників розвитку фармацевтичного ринку України з демографічними та соціально-економічними індикаторами. За результатами у вартісному вимірі, обсяги закупівель лікарських засобів аптечними закладами зростають при підвищенні рівня матеріального добробуту населення, проте більші кількісні обсяги супроводжуються зниженням рівня доходів домогосподарств. Це спричиняє переважання на ринку іноземного виробника у вартісному вираженні з вимушеною орієнтацією вітчизняного виробництва на масові потреби споживання в дешевших сегментних групах.

Виходячи з гіпотези відносної конкурентності інтелектуально-трудового потенціалу фармацевтичної сфери, з'ясовано недоліки його використання в контексті підвищення інноваційності продукції. Всі показники зайнятості у фармацевтичній сфері порівняні із медичною галуззю, промисловістю та економікою в цілому. Оцінено навантаження на основний медичний персонал з перспективою його залучення до наукової діяльності. Проаналізовано загальні показники зайнятості у фармацевтичному виробництві, зокрема ефективності використання ресурсу часу, з виявленням сприятливих мотиваційних умов з порівняно високим рівнем оплати праці (станом на 2014 р. одному працівнику

нараховано 6219 грн проти 3988 грн у промисловості і 3480 грн в економіці). Про привабливість фармацевтичної сфери в контексті зайнятості свідчать і результати аналізу плинності робочої сили.

Проаналізовано інституційне підґрунтя науково-дослідної діяльності у фармацевтиці з виявленням кількісних тенденцій підготовки наукових кадрів, зайнятості у профільних наукових структурах. Виявлено структуру обсягів фінансування наукової діяльності у фармацевтичній сфері, що підтвердило її самозабезпечення (рис. 2).

Рис. 2. Структура джерел фінансування наукових та науково-технічних робіт у фармацевтичній і медичній сферах України

Визначено головні причини обмеженої участі держави у фінансуванні фармацевтичної сфери, зумовлені її обов'язковими видатками на реалізацію програм соціального захисту, забезпечення доступності населення до ліків, утримання закладів охорони здоров'я.

У третьому розділі дисертації **“Напрями розвитку фармацевтичного ринку України на основі вдосконалення регулюючих впливів”** обґрунтовано стратегічні підходи до вдосконалення регулювання фармацевтичного ринку в Україні, окреслено функціональну значимість суспільного контролінгу якості фармацевтичної продукції, а також запропоновано концепцію поступової регіоналізації регулювання фармацевтичної сфери шляхом контрольованого розвитку транскордонного фармацевтичного ринку України.

Особливу увагу приділено стратегічному пріоритету наукового потенціалу фармацевтичного ринку. Визначено бісинергізм використання наукового й ринкового потенціалу з конкретизацією інноваційних, соціальних, економічних та екогомологічних наслідків. Відображено процесність реалізації наукового потенціалу фармацевтичного ринку. У контексті покращання інституційної основи реалізації наукового потенціалу обґрунтовано переваги діяльності фармацевтичних кластерів та розвитку агломераційних утворень (з моноцентричним ядром) на базі фармацевтичного виробництва.

Наголошується, що стратегія розвитку вітчизняного ринку має доповнюватися новітніми можливостями розвитку людини згідно з концепцією трансгуманізму. Це визначає перед вітчизняною фармацевтичною галуззю вимоги прогресивної орієнтації на поступове завоювання сегменту новітніх технологій, а не досягнення рівня розвинутих держав. Підкреслюється необхідність цільової підтримки виробництва новітніх препаратів, що забезпечують дію роботизованих нанотехнологій, котрі використовуються для

відновлення чи підвищення психофізіологічних можливостей людини.

Запропоновано практику контролінгу в системі стратегічного розвитку фармацевтичного ринку. Вказано на двоаспектність розуміння суті контролінгу державного регулювання – зі спрямованістю на управлінський об'єкт і на ефективність управлінських рішень профільних державних структур. Контролінг визначено як систему заходів, націлених на забезпечення збалансованого розвитку ринку, що реалізуються на основі повної інформації про ретроспективу, поточний стан і тенденції соціально-економічних процесів у країні.

Здійснено типологію контролінгу в державному регулюванні ринкових процесів. За критерієм інституційної реалізованості виокремлено його суспільний вид. Обґрунтовано потребу в організації системи суспільного контролінгу, яка передбачає заходи інформаційного та координаційного характеру з протестуючим, підтримуючим й інноваційним виявом, що реалізуються недержавними та неприбутковими структурами з метою зміни, справляння регулюючих впливів держави на фармацевтичний ринок. Конкретизовано сфери застосування суспільного контролінгу, а також інституційне підґрунтя його здійснення і використання результатів. Запропоновано загальну схему суспільного контролінгу якості продукції фармацевтичного ринку України. Визначено основні принципи суспільного контролінгу якості фармацевтичної продукції, його цілі, функції, методи, засоби, інституційне забезпечення, а також інституційну спрямованість.

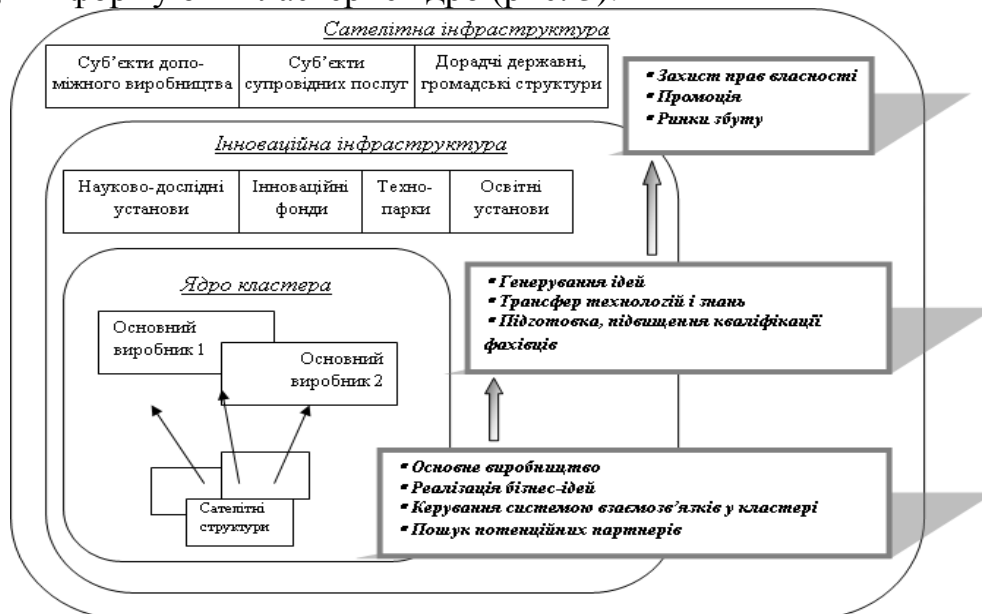
Визначено необхідність регіоналізації регулювання фармацевтичного ринку в Україні на основі чіткого розподілу повноважень і відповідальності між центральними та місцевими владними структурами. Наголошено на поширеності тіньових схем транскордонних переміщень, через що актуалізується потреба у контрольованому розвитку транскордонного фармацевтичного ринку. Визначено його просторово-функціональну вимірність, а також систематизовано переваги й недоліки його розвитку через призму застосування регулюючих механізмів.

Упорядковано основні організаційні форми транскордонного співробітництва з перспективами цільової підтримки для фармацевтичної сфери. Виходячи з досвіду Німеччини, розкрито перспективність діяльності в Україні транскордонних фармацевтичних кластерів. Зазначено, що такі кластери можуть створюватися шляхом: об'єднання лише вітчизняних інститутів з можливістю залучення іноземних партнерів у майбутньому; створення транскордонного кластера одразу (як доцільніший для України варіант, який дасть змогу заздалегідь зменшити можливість суб'єктивних домовленостей між потенційними учасниками); розвитку фармацевтичного сектору в кластері з широкою спеціалізацією (бізнес-, інноваційною, нано-, в сфері біотехнологій та ін.).

Вказано на головні умови успішного функціонування транскордонного фармацевтичного кластера: підтримку місцевих органів державної влади; наявність ініціативної групи; достатня ємність ринку; наявність базової інфраструктури для організації логістичних, інформаційних мереж; неприпустимість створення монополярного транскордонного кластера; наявність правової, інформаційної, фінансово-економічної платформ спільного

виробництва з метою об'єктивного оподаткування та звітування в органи статистики.

Запропоновано організаційно-функціональну будову транскордонного фармацевтичного кластера, а також охарактеризовано вертикальні й горизонтальні зв'язки виробничого характеру, що виникають у основних суб'єктів, які формують кластерне ядро (рис. 3).

Рис. 3. Організаційно-функціональна будова транскордонного фармацевтичного кластера

Обґрунтовано необхідність залучення до діяльності транскордонного фармацевтичного кластера некомерційних організацій, зокрема науково-дослідних установ. Запропоновано процес узгодженості інтересів учасників кластера в транскордонному ринковому просторі. Запропоновано першочерговість створення транскордонних фармацевтичних кластерів на теренах західних регіонів України у співпраці з Польщею.

ВИСНОВКИ

У дисертаційній роботі теоретично узагальнено і запропоновано нові підходи до вирішення важливого наукового завдання – розвитку теоретико-методичних положень і розробки науково-практичних рекомендацій щодо вдосконалення механізмів регулювання фармацевтичного ринку в Україні. Проведене комплексне дослідження дозволило сформулювати такі загальні висновки теоретичного та науково-практичного характеру, що відображають вирішення завдань дослідження відповідно до поставленої мети:

1. При визначенні стратегічних перспектив розвитку фармацевтичної сфери України обґрунтовано переваги використання міждисциплінарного підходу, а також доведено потребу в активізації економічної науки в контексті пошуку пріоритетів розвитку національного фармацевтичного ринку та механізмів його регулювання. Обґрунтовано потребу державного регулювання розвитку фармацевтичного ринку зі стратегічною орієнтацією на забезпечення його перспективної конкурентоспроможності. Виокремлено механізми державного

регулювання фармацевтичного ринку, які за своєю суттю є конкретними інструментами регулюючого впливу на ринкових суб'єктів та результуючі кон'юнктурні характеристики.

2. Для висвітлення головних проблем розвитку фармацевтичного ринку України, спричинених діяльністю суб'єктів господарювання, недоліками реалізації регулюючих механізмів, ринковими передумовами і глобалізаційними процесами здійснено теоретико-прикладний дискурс провідних методичних підходів. У блоці глобалізаційних детермінацій досліджено основні причини, форми, наслідки та допустимість фармацевтичного туризму громадян України. Фармацевтичний туризм запропоновано розглядати як свідоме ввезення продукції з іноземних фармацевтичних ринків задля індивідуального споживання або ж тривале її споживання за кордоном з метою покращання стану здоров'я. Доведено, що практика фармацевтичного туризму є ознакою низької якості вітчизняної фармацевтичної продукції.

3. На основі вивчення досвіду регулювання розвитку фармацевтичного ринку в розвинутих зарубіжних країнах, систематизовано ключові вектори та запропоновано механізм його адаптації до вітчизняних умов з урахуванням ресурсних можливостей, інституційних реакцій та очікуваних ефектів. Обґрунтовано, що в Україні найперше має адаптовуватися позитивний досвід інших держав щодо забезпечення доступу до якісної медицини та фармацевтичної продукції, підтримання високого рівня інноваційності фармацевтичного виробництва, поліпшення інфраструктурного забезпечення надання фармацевтичних послуг, гнучкої цінової політики та диференціації форм оплати фармацевтичної продукції.

4. До аналізу розвитку фармацевтичного ринку країни та ефективності механізмів його регулювання запропоновано комплексний методичний підхід. Він охоплює з'ясування ключових тенденцій ринкового розвитку, його інфраструктурного і ресурсного забезпечення, структури витрат населення на споживання ліків, пов'язаної з рівнем життя, соціального захисту, захворюваності. Аналіз показників здійснено у вартісному і кількісному вимірах, а також з орієнтацією на регіональну специфіку та тип поселення. На основі виявлення загальних тенденцій розвитку ринку встановлено детермінованість зростання його обсягів підвищенням рівня цін. Виявлено специфічні сегментні ознаки з особливим акцентом на динаміці роздрібної торгівлі. Підтверджено привабливість фармацевтичного виробництва в Україні як високорентабельної сфери господарювання, що формує значний потенціал подолання імпортозалежності вітчизняного ринку, яка наразі залишається на високому рівні.

5. На основі аналізу середовищних особливостей розвитку фармацевтичного ринку України у фокусі макроекономічних, соціодемографічних та регулюючих детермінацій, здійснено кореляцію основних показників розвитку ринку стосовно демографічних і соціально-економічних тенденцій. Обґрунтовано значимість стимулювання фармацевтичного виробництва в структурі переробної промисловості України як рушія інноваційних структурних зрушень в економіці. Підтверджено проблемність доступу населення до якісної фармацевтичної продукції з вимушеним зростанням частки видатків на ліки через значне її

подорожчання. За підсумками аналізу показників суспільного здоров'я доведено, що реалізація фармацевтичної продукції не завжди відповідає структурі захворювань населення, а часто є результатом комерціалізації ринку з активним брендингом окремих товарних груп. Наголошено, що ринок має орієнтуватися на профілактику захворювань серцево-судинної системи та органів дихання, а також соціально небезпечних хвороб, особливо СНІД. Інноваційні розробки мають бути орієнтовані на профілактику новоутворень, уроджених аномалій, деформацій та хромосомних порушень. Визначено недоліки ефективного використання інтелектуально-трудоного потенціалу фармацевтичної сфери в контексті підвищення інноваційності продукції та з урахуванням порівняно кращого мотиваційного середовища наукової діяльності. Виявлено поточну самозабезпеченість фінансування наукової і науково-дослідної діяльності у фармацевтиці, що потребує залучення державного фінансового ресурсу з огляду на цільову підтримку стратегічно важливої сфери економічної діяльності в Україні.

6. Виходячи з орієнтації на забезпечення перспективної конкурентоспроможності фармацевтичного ринку України сформульовано стратегічні вектори його розвитку. Вказано, що стратегічні пріоритети мають охоплювати розвиток наукового потенціалу у фармацевтиці, першорядне використання внутрішніх ресурсних можливостей, дотримання ідейних положень соціальної відповідальності бізнесу, регіоналізацію регулювання ринку. З метою ефективізації використання наукового потенціалу ринку обґрунтовано потребу цільової підтримки діяльності фармацевтичних кластерів та створення специфічних агломераційних утворень на основі фармацевтичного виробництва. Обґрунтовано авторську позицію щодо спроможності вітчизняного ринку продукувати фармацевтичні препарати нового покоління (на противагу стратегії надолуження), реальність чого підтверджують значний ринковий, інтелектуально-трудоий (зокрема науковий), геопросторовий, природно-ресурсний потенціал країни. Доведено, що новітня стратегія розвитку ринку має реалізовуватися з урахуванням процесів роботизації, поширення нанотехнологій, що підвищує можливості людського розвитку та сприяє інституціоналізації ідей трансгуманізму.

7. Обґрунтовано потребу поширення практики контролінгу на рівень державного регулювання ринкових процесів. Здійснено типологію контролінгу з вирізненням його суспільного виду. Вказано на потребу розвитку системи суспільного контролінгу фармацевтичного ринку, яка має забезпечувати реалізацію інформаційних та координаційних заходів з протестуючим, підтримуючим чи інноваційним характером, втілюваних недержавними й неприбутковими структурами з метою зміни, використання регулюючих впливів держави щодо процесів ринкового розвитку. Виокремлено основні сфери здійснення суспільного контролінгу та розроблено його загальну схему щодо якості фармацевтичної продукції.

8. У рамках поступової регіоналізації регулювання фармацевтичного ринку запропоновано стимулювати його розвиток у транскордонному економічному просторі. Обґрунтовано потребу організації та регулювання транскордонних

фармацевтичних ринків. Охарактеризовано основні організаційні форми транскордонного співробітництва та доцільність функціонування транскордонних фармацевтичних кластерів. Запропоновано організаційно-функціональну будову транскордонного фармацевтичного кластера, яку формують ядро, інноваційна та сателітна структури, а також визначено характер горизонтальних і вертикальних виробничих зв'язків із супровідним синергетичним ефектом.

Реалізація зазначених пропозицій щодо вдосконалення механізмів регулювання національного фармацевтичного ринку України сприятиме його розвитку як рушія інноваційних змін, індикатора рівня суспільного здоров'я та слугуватиме вагомою детермінантою якісних структурних трансформацій національної економіки на користь знаннємістких сфер господарювання.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

У наукових фахових виданнях України:

1. Голубка В.М. Єврорегіоналізація: проблеми та перспективи для України / В.М. Голубка // Науковий вісник : Фінанси, банки, інвестиції. – 2012. – № 2 (15). – С. 82–85 (0,29 д.а.).
2. Голубка В.М. Міжнародний досвід і національні особливості Концепції індустрії корпоративної безпеки / В.М. Голубка // Економічний вісник університету. – 2013. – Вип. 20/3. – С. 290–292. [Збірник наукових праць входить до наукометричних баз: РИНЦ, Ulrich's Periodicals Directory, International Scientific Indexing (ISI, UAE), Universal Impact Factor (UIF), CiteFactor, Google Scholar, Research Bible, Open Academic Journals Index (OAJI) Національна бібліотека України імені В.І. Вернадського; Міжнародна база даних періодичних видань в м. Парижі (ISSN 2306-546X).] (0,36 д.а.).
3. Голубка В. Кластерна модель розвитку транскордонного фармацевтичного ринку / В. Голубка // Український соціум. – 2014. – № 4 (51). – С. 113–121. [Журнал зареєстровано в наукометричній базі Index Copernicus] (0,47 д.а.).
4. Голубка В.М. Суспільний контролінг розвитку фармацевтичного ринку : теоретичні основи та практичні підходи / В.М. Голубка // Наукові праці НДФІ. – 2014. – № 4 (69). – С. 9–18 (0,49 д.а.).
5. Голубка В.М. Науковий потенціал фармацевтичного ринку України в системі стратегічних перспектив його розвитку / В.М. Голубка // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка. – 2015. – № 2 (167). – С. 106–110. [Журнал входить до наукометричних баз: RINC (E-Library), Science Index, Ulrich's Periodicals Directory, Google Scholar, RepEc, Socionet, Index Copernicus, CyberLeninka, OCLC WorldCat, CrossRef, J-Gate, Microsoft Academic Search, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), Registry of Open Access Repositories (ROAR), The Directory of Open Access Repositories (OpenDOAR), IDEAS, EconPapers, CiteFactor (indexed), Maksymovych Scientific Library of Taras Shevchenko National University of Kyiv, National Library of Ukraine Vernadsky, Scopus, DOAJ, ProQuest] (0,48 д.а.).
6. Голубка В.М. Розвиток фармацевтичного ринку України в контексті покращення суспільного здоров'я / В.М. Голубка // Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія : Економічні науки. – 2015. – Вип. 10. Ч. 2. – С. 70–73 (0,41 д.а.).
7. Голубка В.М. Механізм регулювання фармацевтичного ринку: сутність, класифікація та роль у забезпеченні конкурентоспроможності / В.М. Голубка // Економічний форум. – 2015. – № 2. – С. 18–30. [Журнал входить до наукометричних баз: Ulrich's Periodicals Directory, РИНЦ, Index Copernicus] (0,64 д.а.).

8. Голубка В.М. Розвиток фармацевтичного ринку України в площині статистичних оцінок / В.М. Голубка // Економіка і фінанси. – 2015. – № 1. – С. 8–14. [Журнал входить до наукометричних баз: РИНЦ, Index Copernicus] (0,47 д.а.).
9. Голубка В.М. Теоретична сутність контролінгу та специфіка його здійснення відносно процесів розвитку фармацевтичного ринку / В.М. Голубка, П.І. Голубка // Економічний вісник університету. – 2015. – Вип. 26/2. – С. 336–339. (особистий внесок автора: обґрунтування векторності контролінгу в регулюванні ринкових процесів) [Збірник наукових праць входить до наукометричних баз: РИНЦ, Ulrich's Periodicals Directory, International Scientific Indexing (ISI, UAE), Universal Impact Factor (UIF), CiteFactor, Google Scholar, Research Bible, Open Academic Journals Index (OAJI); Міжнародна база даних періодичних видань в м. Парижі (ISSN 2306-546X).] (0,49 д.а.).
10. Голубка В. Теоретико-методологічні основи дослідження фармацевтичного ринку / В. Голубка // Вісник Львівського університету. Серія: економічна – 2015. – № 4 (69). – С. 9–18 (0,45 д.а.).

У наукових виданнях інших країн:

11. Голубка В.М. Стратегічна векторність розвитку фармацевтичного ринку України : інтеграційні виклики / В.М. Голубка, С.М. Голубка // Jakosc jako czynnik sukcesu w nowej gospodarce: Monografia pod redakcją Elizbiety Skrzypek. – Lublin, 2014. – С. 75–80. (особистий внесок автора: обґрунтовано пріоритети розвитку фармацевтичного ринку) (0,38 д.а.).
12. Голубка В.М. Особенности трансграничного сотрудничества украинско-польских еврорегионов / В.М. Голубка // Związki pomiędzy efektywnością I dojrzałości organizacji : Monografia pod redakcją Elizbiety Skrzypek. – Lublin, 2013. – С. 213–223 (0,5 д.а.).

У збірниках тез доповідей наукових конференцій:

13. Голубка В.М. Національна стратегія забезпечення економічної безпеки держави в умовах інтеграційних процесів / В.М. Голубка // Матер. VIII Міжнар. наук.-практ. інтернет-конф., 21-23 грудня 2011 р. – К., 2011. – С. 56–58 (0,14 д.а.).
14. Голубка В.М. Національні інтереси України в контексті Східного партнерства. / В.М. Голубка, С.М. Голубка // Формування парадигми багатосторонніх економічних відносин в рамках ініціатив Східного партнерства // Зб. матер. XIV Міжнар. наук.-практ. конф., 27 травня 2011 р. – К. : УДУФМТ, 2011. – 438 с. – С. 28–30. (особистий внесок автора: проаналізовано негативні та позитивні аспекти співробітництва) (0,16 д.а.).
15. Голубка В.М. Національна політика фінансової безпеки України у світовому співтоваристві / В.М. Голубка, С.М. Голубка // Інтеграційні процеси та пріоритетні орієнтири розвитку економіки України : економіка, фінанси, право : зб. матер. XV Міжнар. наук.-практ. конф., 27 квітня 2012 р. – К. : УДУФМТ, 2012. – С. 97–99. (особистий внесок автора: аналіз основних чинників фінансової безпеки) (0,14 д.а.).
16. Голубка В.М. Суспільний контролінг якості фармацевтичної продукції в Україні / В.М. Голубка, П.І. Голубка // Розвиток національної економіки: теорія і практика : матер. міжнар. наук.-практ. конф., 3–4 квітня 2015 р. –

Івано-Франківськ–Тернопіль: Крок, 2015. – Ч.1. – С. 247–249 (особистий внесок автора: обґрунтовано системні аспекти суспільного контролінгу) (0,18 д.а.).

АНОТАЦІЯ

Голубка Володимир Михайлович. Механізми регулювання фармацевтичного ринку в Україні. –Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.03 – економіка та управління національним господарством. – Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2016.

У дисертації досліджено теоретико-методичні засади реалізації механізмів регулювання фармацевтичного ринку України як стратегічного рушія інноваційних змін і детермінанти суспільного здоров'я.

Розкрито понятійно-термінологічний апарат теми дослідження та обґрунтовано потребу застосування міждисциплінарного підходу при вивченні процесів регулювання фармацевтичного ринку. Запропоновано інституційно-функціональну структуру національного фармацевтичного ринку. Визначено та охарактеризовано механізми державного регулювання фармринку. Окреслено причинність виникнення основних проблем розвитку фармацевтичного ринку в Україні. На основі вивчення зарубіжного досвіду регулювання розвитку фармацевтичного ринку, виділено основні вектори його адаптації до вітчизняних умов.

Досліджено середовищні особливості та механізми розвитку фармацевтичного ринку України у фокусі макроекономічних, соціодемографічних і регулюючих детермінацій. Проведено кореляційний аналіз основних показників розвитку ринку з демографічними та соціально-економічними індикаторами. Визначено недоліки використання інтелектуально-трудоного потенціалу фармацевтичної сфери в контексті підвищення інноваційності продукції.

Запропоновано стратегічні вектори розвитку вітчизняного фармацевтичного ринку з урахуванням новітніх трансгуманістичних викликів. Обґрунтовано необхідність ефективізації застосування практики контролінгу в системі стратегічного розвитку фармацевтичного ринку. Визначено необхідність регіоналізації регулювання фармацевтичного ринку в Україні. Доведено необхідність розвитку в Україні транскордонних фармацевтичних ринків і транскордонних фармацевтичних кластерів.

Ключові слова: фармацевтичний ринок, механізми регулювання фармацевтичного ринку, Інтернет-аптеки, транскордонний фармацевтичний ринок, транскордонний фармацевтичний кластер.

АННОТАЦІЯ

Голубка Владимир Михайлович. Механизмы регулирования фармацевтического рынка в Украине. – Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.03 – экономика и управление национальным хозяйством. –

Львовский национальный университет имени Ивана Франко. – Львов, 2016.

В диссертации исследованы теоретико-методические основы реализации механизмов регулирования фармацевтического рынка Украины, как стратегического двигателя инновационных изменений и детерминанты общественного здоровья.

Раскрыт понятийно-терминологический аппарат темы диссертационного исследования. Обоснована необходимость применения междисциплинарного подхода при изучении социально-экономических процессов развития фармацевтического рынка Украины, а также актуализируются основные механизмы его регулирования.

Охарактеризована целевая функциональность государственного регулирования фармацевтического рынка со стратегической ориентацией на обеспечение его конкурентоспособности. Определены механизмы регулирования фармацевтического рынка, раскрыто их прикладное содержание и распределение на: концептуально-регламентирующие, нормативно-правовые, экономико-мотивационные, контролирующие и информационно-продвинутое.

Выяснены причины возникновения основных проблем развития фармацевтического рынка в Украине, которые обусловлены деструктивной деятельностью субъектов хозяйствования, малоэффективной реализацией регулирующих механизмов, а также рыночными предпосылками возникновения глобализационно-интеграционных процессов.

На основе изучения зарубежного опыта регулирования развития фармацевтического рынка, выделены основные векторы его адаптации к отечественным условиям, а именно: обеспечение доступности качественной медицины и фармацевтической продукции, поддержание высокого уровня инновационной активности фармацевтических предприятий, инфраструктурное обеспечение предоставления фармацевтических услуг, гибкая ценовая политика, дифференциация форм оплаты фармацевтической продукции и т.д.

Проанализированы особенности национального развития фармацевтического рынка Украины с учетом его дуалистической принадлежности – на основе проведенного комплексного анализа основных характеристик, инфраструктурного и ресурсного обеспечения, структуры расходов населения на потребление лекарств, которая связана с уровнем жизни населения и социальной защитой. Определена количественно-качественная динамика рыночных изменений в области фармакологии. Исследованы механизмы экологических особенностей развития фармацевтического рынка Украины в фокусе макроэкономических регулирующих детерминантов. Проведен корреляционный анализ основных показателей развития фармацевтического рынка Украины с демографическими и социально-экономическими индикаторами.

Определены основные недостатки использования интеллектуально-трудового потенциала фармацевтической сферы в контексте повышения инновационности продукции. Проанализировано основные показатели занятости в фармацевтическом производстве, институциональную основу научно-исследовательской деятельности в фармацевтике.

Рассмотрены стратегические векторы развития отечественного

фармацевтического рынка с ориентацией на возможности в системе обеспечения технологического прорыва национальной экономики. Обоснована необходимость усиления эффективности практики применения контроллинга в системе стратегического развития фармацевтического рынка, а также осуществлена его типология в государственном регулировании рыночных процессов.

Доказана необходимость дальнейшего развития трансграничных фармацевтических рынков в Украине, а также систематизированы основные организационные формы трансграничного сотрудничества с перспективой целевой поддержки фармацевтической сферы. Раскрыта перспективность деятельности трансграничных фармацевтических кластеров в Украине и отражена их организационно-функциональная структура.

Ключевые слова: фармацевтический рынок, механизмы регулирования фармацевтического рынка, Интернет-аптеки, трансграничный фармацевтический рынок, трансграничный фармацевтический кластер.

ANNOTATION

Holubka V. Mechanisms of regulation of the pharmaceutical market in Ukraine. - Manuscript.

Dissertation for the degree of candidate of economic sciences, specialty 08.00.03 - Economics and management of national economy. Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv, 2016.

The dissertation is a comprehensive study of the mechanisms of regulation of the pharmaceutical market of Ukraine as a strategic engine of innovation changes and one determinants of public health care.

It is proved the need of multidisciplinary approach in studying of the processes of regulation of the pharmaceutical market. An institutional and functional structure of the pharmaceutical market was proposed. Targets and functions of the mechanisms of government regulation of the pharmaceutical market are determined. On the basis of foreign experience of regulation of the pharmaceutical market, the main vectors of its adaptation to national conditions are highlighted.

Through the focus of macroeconomic, sociodemographic and regulatory determinants specific features and mechanisms of the pharmaceutical market of Ukraine are studied. Correlation analysis of key market indicators of the demographic and socio-economic indicators was fulfilled. Disadvantages of using intellectual and labor potential pharmaceutical sector in the context of increasing product innovation were determined.

Strategic vectors of development of the domestic pharmaceutical market were proposed. The application of effective controlling in the strategic development of the pharmaceutical market, necessity of regionalization regulation of the pharmaceutical market in Ukraine,

Key words: Pharmaceutical market, mechanisms of regulation, Internet pharmacies, pharmaceutical cross-border market, cross-border pharmaceutical cluster.